Çağdaş Masonluğun Doğuş Öyküsüne Farklı Bir Bakış

Murat Özgen Ayfer

[Bu anlatımdan önce, daha anlaşılır olması bakımından "Masonluğun Kuruluşuyla Bağlantılı Olarak 17. Yüzyılda İngiltere Sahnesinde Olup Bitenler" başlıklı yazının okunması önerilir.]

Burada söz konusu olacak doğuş, Spekülatif Masonluk olarak da anılan Çağdaş Masonluğun 18. yüzyıl başlarındaki kurumsal oluşumudur.

Bir başka bakış açısıyla, günümüzdeki Masonluğun doğuşunun çok daha eski olduğu söylenir. Bunu uygarlığın başlangıcına kadar uzandıranlar bile vardır. Hatta bir de yuvarlak tarih atılır M.Ö. 4000 diye…

Nitekim birçok masonik belgede tarihinin 5 bin ile başladığını görürsünüz; artık günümüzde 6 bin oldu.

Fakat o çağlardan bu yana, 18. yüzyıl başlarına gelininceye dek günümüzdeki gibi hatta buna benzer düzenli bir masonik örgütlenme görülmemiştir.

Şu halde burada sözünü edeceğimiz doğuşun düşünsel nitelikli olarak değil de "örgütlenme bakımından" olduğunu belirtelim ki herhangi bir yanlış anlama olmasın.

Örgütlenme teriminin hangi anlamda kullanıldığını da belirtmek gerek.

Burada bu terimi "localardan oluşan bir kurum" anlamında kullanıyoruz. Roma İmparatorluğu dönemindeki kolejler (collegia), bir bakıma buna en çok benzerlik göstermiş kuruluşlardır ama onlar birbirlerinden ayrı localar gibi bir ortak yönetim altında toplanmamış bağlantısız birimler şeklinde çalışmış, bir araya gelerek tam bir örgütlenme gerçekleştirmemişlerdir.

Nitekim Operatif Masonluk olarak da anılan Avrupa geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının Ortaçağ ve sonrasındaki locaları da birbirlerinden ayrı, bağımsız birimler olarak çalışmış, örgütlenmemişlerdir. İsteseler de buna olanak tanınmamış, örgütlenmeleri engellenmiştir. Çünkü böyle bir olgu, o tarihlerdeki egemen güçlerin işine gelmemiştir.

«Belirtilen tarzda bir örgütlenme olması çok mu önemli?»

Evet… Örgütlenmesi olmayan yani salt düşünsel içerikli, aralarında birlik ve bütünlük bulunmayan birimlerden oluşan, dağınık bir Masonluk işe yarar hatta günümüzün bakışıyla "Masonluk" olarak nitelendirilebilir gibi bile değildir.

O nedenle, burada anlatılacak doğuş öyküsü de Masonluktaki düzenli örgütlenmenin ortaya çıkışıyla özdeş tutulabilir.

***

Bu öyküye ayrıntılı anlatımı okumadan genel olarak şöyle bir göz atılacak olursa, bunun *"bir kurgu"* hatta *"bir komplo teorisi"* olarak nitelenmesi beklenebilir.

Çünkü Masonluğun üç yüzyıldan beri anlatılagelmiş, ünlü yazarlarca kaleme alınmış kitaplarda ve diğer yayınlarda yer almış olan bir tarih anlatımı vardır.

Bu anlatım "tek doğru" sayılmış, öteden beri sorgulanmadan öylesi benimsemiş, kabullenilmiş, ona inanılmıştır. Burada anlatılacak olan öykü ise biraz farklıdır.

Bu fark, dış görünüşte değil, içeriktedir.

Böyle olunca, buna *"gerçekdışı"* da denilebilir.

Zararı yok… Zaten başlıkta bunun "farklı bir bakış" olduğu belirtilmiştir.

Oysa insanlığın tarihi, bir zamanlar "gerçekdışı" denilerek reddedilmiş olan birçok tezin sonradan asıl gerçek olduğunu gösteren, üstelik bilimsel olarak da kanıtlanmış, saymakla bitmez örnekle doludur.

O nedenle bu farklı anlatımın şöyle bir savunması var: **Ya o alışılagelmiş, öyle olduğu kabullenilmiş, doğruluğuna inanılmış anlatıların en azından bir bölümü yanlışsa?...**

Böyle bir olasılığa olanak tanıyorsanız, bilimsel düşünceye eğiliminiz var demektir. Çünkü gerçek bilim hiçbir şeye kesinlik ve değişmezlik noktası koymaz; yadsınmaya ve değişebilirliğe olanak tanır.

Öyleyse *"kurgu"* ya da *"komplo teorisi"* olarak da nitelenebilen şu farklı bakışı şöyle ağır ağır, dikkatlice bir okuyun hele…

Eğer Masonluğun Tarihi'ni farklı kaynaklarda okumuşsanız, o kaynaklarda anlatılanların doğru olduğunu kabul ettiğiniz için bir bakıma inandırılmış olduğunuz ya da başka bir olasılık bulunmadığı için ister istemez kabullendiğiniz ile şu farklı bakışı karşılaştırın.

Hani bir atasözümüz vardır *"Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur."* diye…

Öyle yapmayın. Kendinizi bundan sıyırın. Dogmaya bağlı kalmayın. Bağnaz olmayın. Bilin ki dogma ve bağnazlık sadece din ve inanç alanında geçerli olmakla kalmaz. Diğer türleri, hele bilimsel bilgi alanına sokulanları çok daha tehlikelidir.

En değerli yeteneğinizi kullanın: Düşünün, akıl süzgecine vurun…

Hiçbir etki altında kalmadan, özgürce araştırın, inceleyin.

Bu resme bir de baş aşağı çevirerek, tersinden bakın.

Burada anlatılacak olan bir farlı bakıştır sadece; hangisinin doğru olduğuna siz karar verin.

***

Olayların geçtiği yer: İngiltere, Londra.

Başlangıç tarihi: 1714'ten az sonra.

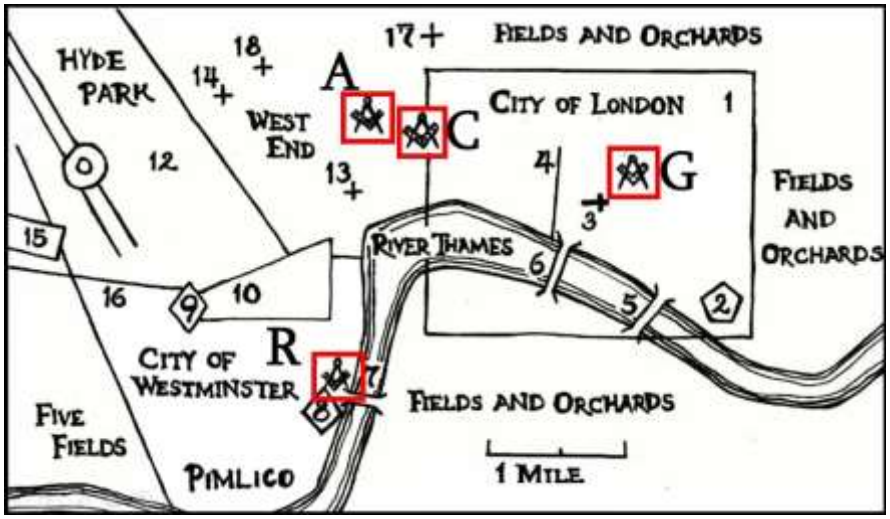
Olayları başlatanlar: Tam olarak belli değil ama geri planda iki ünlü kişi görülüyor: **Sir Isaac Newton** ile **Sir Christopher Wren**… Onlara bir de **Jean Théophile Deésaguliers** ekleniyor.

Yapılan iş: Birtakım seçilmiş kimselerin, "mason locası" süsü verilen üç birim oluşturmalarının sağlanması… Bunlara bir de Saint Paul Katedrali'nin yeniden yapımını gerçekleştirmiş olan locanın eklenmesi… (Tersine de olabilir: Önce Saint Paul Locası'nın çalışmalarının henüz sona ermemiş, devam ediyormuş gibi gösterilmesi; sonra öteden beri çalışıyormuş gibi gösterilen diğer üçünün eklenmesi.)

Masonluğun resmî tarihinde Londra ile bitişiğindeki Westminster'de (o tarihlerde bu ikisi ayrı birer kent sayılırdı) çok eski zamandan beri (İngilizcesi: from times immemorial) var olan dört locanın birleştiği belirtilir.

Bunlardan her biri, toplantılarını yaptığı lokanta ya da tavernanın adıyla anılıyor: **G**oose and Gridiron (Kaz ve Izgara) adı verilmiş olan Saint Paul Locası, **C**rown Alehouse (Taç Birahanesi), **A**pple Tree Tavern (Elma Ağacı Tavernası) ve **R**ummer and Grapes Tavern (Kadeh ve Salkım Tavernası).

Şu basitleştirilmiş kent planı çiziminde yerlerini görüyoruz.

Saint Paul Locası, 1666 yılındaki Londra yangınında harabeye dönüşmüş olan katedralin yeniden yapımı amacıyla 1675'te kurulmuş. Ötekilerin hiçbirinin daha önce nerede, hangi inşaat işini yapmak üzere ne zaman kurulmuş olduğu belli değil... Haritada gösterilenler, ilgili bar ya da tavernaların yerleri…

«Neden öyle?»

Bilinmez.

Hadi bir tahminde bulunalım: Diyelim ki çalıştıkları bir yer, uyguladıkları herhangi bir inşaat projesi olmadığı için... İşte, bu bakışın *"kurgu"* ya da *"komplo"* denilen ilk anlatısı bu.

Eğer bu üç locanın daha önce var olmadığına ilişkin iddiayı çürütecek bir belge, bir kanıt, en azından bir delil ya da ipucu varsa gösterilmeliydi. Bundan hiç söz edilmemiş.

Bir de şunu ekleyelim: Kaz ve Izgara adı verilmiş olan loca, 1708 yılında yapımı tamamlanmış olan Saint Paul Katedrali'nin locasıydı. Aslında işi bittiğine göre varlığını sürdürmesine de gerek yoktu; üyeleri bir başka iş alır ya da beklerdi. Her biri "özgür mason" olduğuna göre belki bir başka yere gider, o başka yerde başka bir işe girerlerdi. Fakat bu locanın varlığı sürüyormuş gibi bir izlenim verilmişti.

Diğer üçünün kuruluş amacı ise elbette inşaat yapmak değil, **Londra ve Westminster Büyük Locası** adı verilecek olan yeni örgütün oluşturulmasını, böylece sonradan Spekülatif Masonluk olarak anılacak düzenin (tarikatın, örgütün) oluşumunu sağlamaktı.

«Bu üç locaya ne gerek vardı? Bu işi yürütmek üzere Saint Paul Locası yetmez miydi?»

Zaten yukarıda gördüğümüz kartpostalın altında Londra Büyük Locası'nın 1717 yılında burada kurulmuş olduğu yazılı. Ancak anlaşılan bir tek, üstelik bina inşaatı mesleğinde geçmişi bilinen bu loca, üye sayısı bakımından yetmiyordu. Hem bu locada geleneksel olarak sadece kalfalar ve çıraklar vardı; birkaç usta daha olmalıydı. Bir tek bu locada ise kabul edilmiş masonlardan çok "özgür mason" denilen meslek elemanları vardı.

Oysa şöyle bir gösteri yapılıyordu: Ekonomik bunalım (!) nedeniyle, bir de başlarında kimse bulunmadığı için (!) çalışamaz duruma düşmüş olan dört çok eskiden kalma (!) loca bir araya geliyor, birliktelik içinde güçlü bir mason kurumu yani hem Londra hem Westminster'i kapsayan daha **büyük** bir loca kuruyorlar.

Bu iş masonluk olmasına masonluktu ama tarihsel geçmişi bakımından öncesiyle uyuşmayan hatta hiç ilgisi olmayan bambaşka bir masonluk!...

****

1715-1716 yıllarında oluşturulan bu üç locanın üyeleri arasında, daha önce inşaat işi yapan bir locada "kabul edilmiş mason" olmamışsa da olmuş gibi gösterilen kimseler vardı.

Üstelik büyük olasılıkla çoğu öyleydi. Londra'da ne zaman çalışmakta olan bir geleneksel locaya kabul edilmiş olabilirlerdi ki?

Zaten öyle olmalarına gerek de yoktu.

Öyle ya, Saint Paul Locası'nın 1702 tarihli bildirgesi uyarınca, artık "önceki kabul edilmişler" aralarına yeni kabul edilmişler katabilirdi çünkü locanın yönetiminde yer alabiliyorlardı.

İşte, o önceki kabul edilmişlerden olanlar vardı. Başta da katedralin mimarı Sir Christopher Wren… **1691 yılında "kabul edilmiş mason" olmuştu.** Ona başkalarının da eklenmiş olması olası… Özellikle Saint Paul Locası'nın kabul edilmiş masonlara da yönetimsel yetkiler sağlayan 1702 tarihli bildirgesine doğru hazırlanılırken…

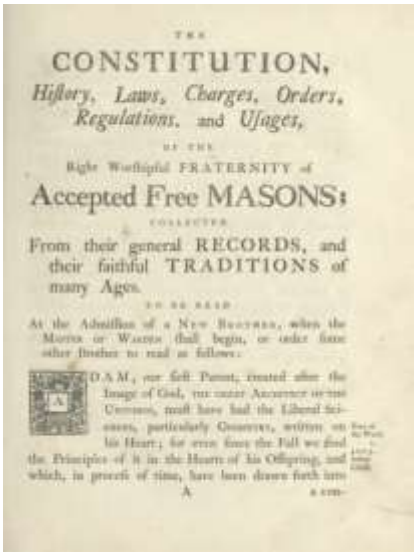
Bu kişiler, salt spekülatif (düşünsel) çalışmalar yapmak üzere kurulmuş olan fakat dışarıdan bakılınca operatif (inşaatçı) gibi görünen bu localara, o meslekte tarih boyunca hiç görülmemiş, hiç uygulanmamış bir tören ile çırak olarak alınmıştı. Birçoğu hemen kalfalığa geçirilmişti ki, önceki ve henüz değiştirilmemiş gelenekler uyarınca onlar da loca yönetimine katılabilsin hatta "usta" olarak bir locayı yönetebilsin, ötesi yeni localar da kurabilsinler.

Masonluğun resmî tarihinde bu olaylar dizisi böyle anlatılmakta değildir ve ***"operatiflikten spekülatifliğe geçiş dönemi"*** olarak adlandırılmıştır; tarihi de ***"1702'den 1727'ye kadar"*** diye verilir. (1702: Kraliçe Anne tahta çıktı; St. Paul Locası o ünlü bildirgeyi yayımladı. 1727: Sir Isaac Newton öldü; Prieuré de Sion Fransa'ya taşındı.)

Fakat ortada 1708 yılı sonrasında yapacak işi bitmiş tek bir operatif loca olduğuna göre, böyle bir şey söz konusu değildi. Geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının localar için geçerli örgütlenme tarzı, yeni kurulan örgüt için bir örnek, bir kılıf olarak kullanılıyordu. Buna "geçiş dönemi" (İngilizcede "transition period") denilmesi doğru değil…

Zaten bu "geçiş dönemi" nitelendirmesi sonradan çıkarılmış. O tarihte bu yeni örgütün hiç de "yeni olmadığı" ileri sürülüyordu. Bu örgüt, kısa bir süre sonra ülkede operatif nitelikli Masonluğun yani bina inşaatı işlerinin tümüne sahip çıkmaya da girişti. Bir diğer deyişle, geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatına otoriter bir tavırla el konulmasına kalkışıldı.

Mesleğin İngiltere'deki geçmişi de bu yeni kurumun tarihsel kökeni sayıldı. Zaten o nedenle 1723'te yayımlanan ilk temel yasa kitapçığına James Anderson tarafından yazılmış uzunca bir tarihsel bölüm eklenmişti. (O sırada bu bölümün bir sürü yanlış içerdiğinin farkına varılamamıştı.)

THE

CONSTITUTION,

History, Laws, Charges, Orders, Regulations, and Usages,

OF THE

Right Worſhipful FRATERNITY of

Accepted Free MASONS:

COLLECTED

From their general RECORDS, and their faithful TRADITIONS of many Ages.

TO BE READ

At the Admiſſion of a NEW BROTHER, when the Maſter or Wardens ſhall begin, or order ſome other Brother to read as follows:

ADAM, our firſt Parent, created after the Image of God, the great Architect of the Univerſe, muſt have had the Liberal Sciences, particularly Geometry, written on his Heart; for even ſince the Fall we find the Principles of it in the Hearts of his Offspring, and which, in proceſs of time, have been drawn forth into A

1723 tarihli Temel Yasa kitabının tarihsel bölümünün ilk sayfası

Kitabın bu tarihsel bölümünde operatif nitelikli meslek ve zanaat Ortaçağ ve sonrasında sadece Britanya'da varmış gibi gösterilmiş, Kıta Avrupası'ndaki geçmişi göz ardı edilmişti. [Bu konu ayrıntılı olarak "Anderson'un Kitabı" adlı çalışmada okunabilir.]

Sonradan Kıta Avrupası'ndaki tarihçenin de Masonluğun genel tarihine katılması kaçınılmaz oldu. (İngilizler öyle olmasını pek istemezdi. Keşke geçmişte şu Operatif Masonluk Avrupa'da hiç olmasaydı da 1717 yılında yenilenen Masonluğun "İngiliz icadı" olduğu itirazsız kabul edilseydi! Nitekim onlara göre bu mesleğin sonradan keşfedilmiş eskiden kalma el yazması belgelerinin sadece Britanya kaynaklı olanları özgün ve geçerli, Kıta Avrupası'nda yazılmış belgeler ise uyduruk ve geçersizdir.)

1535 tarihli Alman "Köln Patenti" belgesi

***

"Masonluğun Kuruluşuyla Bağlantılı Olarak 17. Yüzyılda İngiltere Sahnesinde Olup Bitenler" başlığı altındaki tiyatro oyunu senaryosunda, günümüzde Masonluk adını almış örgütlenmenin bir diğer seçenek olarak "Royal Society" adlı kurumun kapsamında sağlanmasının düşünülmüş olduğundan söz edilmişti.

O tasarı farklı tarihlerde iki kez denenmesine karşın yürütülemedi. Sonunda bu örgütlenme, bina inşaatı mesleği ve zanaatını uygulayan locaların üzerine yerleştirilmiş gibi gösterildi.

Nitekim adı da o yüzden "Masonluk" oldu.

«Bu yeni örgütün kuruluşu Royal Society üzerine oturtulabilseydi ortaya nasıl bir sonuç çıkardı?»

Böyle bir soruya kim, nasıl, kesin bir yanıt verebilir?... Bu bir pozitif bilim alanı değil ki girdiler belli bir şekilde değişince çıktıların da nasıl olacağı bilinebilsin… Ancak bir yorum yapılabilir, tahmin yürütülebilir. İşte, şimdi gerçekten de bir kurgu oluşturulabilir.

Bir tek şunu kesin olarak söyleyebiliriz: Öyle bir şey olsaydı, Spekülatif Masonluk adını taşıyan bir kurum olmayacaktı. Masonluk, bir geleneksel bina inşaatı yöntemi ve topluluğu olarak bir süre daha sürdürülecek, 18. yüzyılın ikinci yarısında (belki biraz daha sonrasında) tarihteki yerini alarak son bulacaktı.

Günümüzdeki Masonluğun amaç, ilke ve yöntemleri göz önüne alınarak Royal Society üzerine oturtulan bir kurumda bildiğimiz düşünsel öğeler ile ritüelik uygulamalar başta olmak üzere kurumsal özelliklerden çoğu, yer yer farklı bir biçimde olsa da mutlaka bulunurdu. Bu işin kökeninde bir de **Rozkrua Tarikatı**'nın etkisi olduğunu unutmayalım. Hatta çoğu düşünsel öğelerin yanı sıra bazı simgelerin o kaynaktan taşınmış olduğu bile söylenebilir. [Bu konuda da Gül-Haç Masalları" adlı çalışma okunarak bilgi alınabilir.]

Böyle bir kurumun üyelerine "mason" değil başka bir şey denirdi. Loca benzeri birimler gene bulunurdu ama çalışma yerine mabet değil başka bir ad verilebilirdi; örneğin Royal Society'nin özellikle fizik ve kimya üzerinde araştırmalar yaptığı göz önünde tutularak "laboratuvar"...

Üyeler de genelde "laborant", özelde "gözlemci", "deneyci", "analizci" gibi unvanlarla anılmakta olabilirdi. Matematikçi, fizikçi, simyacı (alşimist), astronom hatta bilgin gibi unvanlar taşıyanlar da olabilirdi. Ezoterik çalışma sistemi benimsenir, dolayısıyla dereceler, her bir derecenin kendine özgü öğretisi, simgeleri ve törenleri bulunurdu.

Günümüzdeki Masonlukta taş, tuğla, çimento, gönye, cetvel, şakul gibi simgeler var; inşaatçı masonlar bunları ve benzerlerini kullanarak bina yaptığı, onlar "mason" olarak anıldığı 300 küsur yıl önce o isim alınmış, çalışma birimlerine "loca" denilmiş; inşaat malzemeleriyle araç gereçleri simgesel anlamlar verilerek değerlendirilmiş.

Öteki türlü olsaydı, o malzeme ve gereçlerin yerine başkaları geçerdi. Belki cetvel, gönye, pergel gibi ölçü ve çizim âletleri yine olurdu ama öte yanda çeşitli sıvılar, kristaller, madenler ve bunları işlemek üzere birtakım kaplar, ölçekler, mercekler, tutacaklar, ısıtıcılar, eziciler, karıştırıcılar, belki yaylar, zemberek ve tekerlekler gibi çeşitli nesneler... Doğa bilimleri ile bağlantılı öğeler… Bu kez onlara simgesel anlamlar verilirdi.

Günümüzdeki Masonlukta görülen güneş, ay ve yıldızlar gibi inşaatçılık mesleğiyle bağlantısı olmayan simgeler herhalde geçerliğini korurdu çünkü bunların ayrıca önemi vardır.

Giyimde önlük ve eldiven de herhalde kullanılırdı. Hele kılıç… Onun ihmâl edilmesi düşünülemezdi çünkü zaten o bina inşaatı ile değil aristokrasiyle bağlantılıdır.

Masonluğun resmî tarihine bakarsak, böyle bir fantezi kesinlikle olanak dışıdır.

Aslında pek öyle değilse ve yürütülememiş bir başka proje denenmişse de şimdi onu bir yana bırakalım ve ciddi bir şekilde daha sonraki olaylara bakalım.

Ancak bu aşamada değinmeden geçilemeyecek bir nokta daha var:

Günümüzdeki Masonluğun oluşumundan bir süre sonra, 18. yüzyıl ortalarında Fransa başta olmak üzere birçok yerde Masonluğa benzer (paramasonik) nitelikli birtakım örgütlerin de kurulmasına başlanmıştı. Bunlardan biri de İngiltere'de kurulmuş olan kısaca **Mekanikçiler** (Mechanics) adlı örgüttü. Başlangıcı biraz daha sonraki bir tarihte olsa da demek ki Royal Society ile bağlantılı o fantezi kesinlikle olamayacak bir şey değil... Nitekim varlığı günümüzde de süren bu örgütün üyelerinin giyim ve kuşanımı ile birimlerinin çalışmalarını yaptığı yer de Masonluğa çok benziyor.

Mekanikler Örgütü'nün çalışmalarının yapıldığı bir mabet

Londra Büyük Locası

Aslı, özgün olarak "Londra ve Westminster Büyük Locası"... Yazılarda kısa kesmek için Westminster ihmâl ediliyor.

Çağdaş Masonluğun ilk düzenli örgütü olan bu örgüt, hem kuruluşu sırasında hem sonrasında olup bitenler bakımından biraz daha irdeleme gerektirir.

İnşaatçı (operatif) mason localarının çökmüş gibi gösterilmesi girişiminin arka planında, 50 yıl kadar önce uygulanmış bir projenin yine yürürlüğe konması vardı: Önce İngiltere'den ikinci kez kovulmuş olan **Stuart Hanedanı**'nın tahtı sahiplenmesinin yeniden sağlanması, sonra hatta daha önemlisi **Prieuré de Sion** adlı gizli organizasyonun emellerine destek sağlanması…

Stuart Hanedanı'nın İngiltere'de yeniden tahta sahip çıkması, Prieuré de Sion açısından olsa iyi olur ama bir bakıma olabilirse olur, olamıyorsa olmazdı. Olsa da olamasa da bu organizasyonun asıl hedefi Fransa idi. 16. yüzyıldaki entrikalar ve buna bağlı karşılıklı öldürmeler sonucunda durup dururken Fransa tahtına konmuş olan Bourbon hanedanı düşürülüp, soy ağacı bakımından kökeni 8. yüzyılda çevrilen entrikayla ortadan kaldırılmış olan **Merovenjler**'e dayanan bir "gerçek hak sahibi soylu" getirilmeliydi.

Merovenjlerden söz edince biraz açıklama yapmak gerekir. Bunu herkes bilmeyebilir çünkü Avrupa tarihinde üstünün örtülmesine çalışılmıştır. Bir zamanlar Batı Avrupa'nın büyük bölümüne egemen olmuş, Frank Krallığı'nı kurmuş, 8. yüzyılda Katolik Kilise'nin işbirliğiyle çevrilmiş bir entrika sonucunda ortadan kaldırılmış bir hanedandır bu… [Bu konu ayrıntılı olarak "Tarih Sahnesinde Siyoncular ve Tapınakçılar" başlıklı yazıda okunabilir.]

***

Merovenj hanedanı soyundan geldiklerini söyleyen ya da öyle olduğuna inandırılmış kişiler, yüzyıllardan beri, Ortaçağın ilerleyen dönemlerinde önceki coğrafi alanının büyük bölümü Fransa Krallığı'nın egemenliği altında kalmış olan ülkede, hakları olduğunu savundukları tahtı yeniden elde edebilmek için uğraşıyordu.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu elinde tutan Habsburg hanedanı da Merovenjler ile kan bağı kökenini paylaştığından, tarihsel Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yeniden can bulması için o yönden de somut adımlar atılabilirdi.

Prieuré de Sion adlı organizasyonun asal amacının ilk aşaması buydu. Bunun ardından Katolik Kilisesi de berhava edilip, papalığın da gerçek hak sahibi olanların (!) eline geçmesi sağlanacaktı.

Prieuré de Sion'un bu ülküsü sadece perde arkasından yer yer düzenlediği entrikalarla gerçekleşme yoluna sokulamıyordu. Bunun için, öteden beri birtakım örgüt, kurum ya da topluluklar paravana olarak kullanılmaktaydı. Bu paravanaların toplumların gözünde saygın olması da çok önemliydi. Nitekim Rozkrua Tarikatı ile Royal Society bu yönde kullanılmıştı ama yetmiyordu. (Aslında monarşi ve aristokrasinin egemen olduğu, halkın önemsiz sayıldığı bir dönemde böyle bir desteğe niçin gereksinme duyulduğu da sorgulanmaya değer.)

Aranılan paravana, halkın öteden beri bildiği ve tanıdığı, etkin ve saygın bir kurum olmalıydı, bina inşaatı mesleğinden türetilmiş gibi gösterilecek yepyeni bir Masonluk gibi... Aslında Kıta Avrupası'ndaki inşaatçı mason locaları İngiltere'de olduğundan çok daha saygın tutulurdu. Ekonomik sıkıntılar baş gösterip, sonradan sendikaların temeli olacak "Confrérie" adı verilen birtakım örgütler kurmaya girişmeselerdi, saygınlıklarını hiç yitirmezlerdi.

Dolayısıyla İngiltere'deki bu girişimi zaman içinde Avrupa'ya da yaymak gerekliydi.

Nitekim Londra Büyük Locası kurulduktan kısa bir süre sonra, üçüncü büyük üstat Jean Théophile Désaguliers, bu amaçla Fransa'ya koşturup, orada localar kurmaya girişmişti. (Bu olay Masonluğun resmî tarihinde de geçer ama gerekçesi bu şekilde belirtilmez.)

Böylece, yakın geçmişimizde ve günümüzde Masonluğa karşıt girişimlerde bulunanlardan kimilerinin *"Masonluk Siyonizmin emellerine hizmet etmek üzere kurulmuştur."* biçimindeki savları doğrulanmaya başlar ama bu sözler 20. yüzyıl öncesinde değil, sonradan **"Siyon Protokolleri"** adlı bir dizi belge ortaya çıkıp yanlış bir yorumla değerlendirildiğinde söylenmiştir. [Siyon Protokolleri, başlı başına bir diğer inceleme konusudur.]

Üç önemli faktörü göz ardı etmemek gerekir:

1. Prieuré de Sion'un ülküsü de yer yer "Siyonizm" olarak anılmıştır ama bunun Antisemitist (Yahudi karşıtı) bir tutumu vardır. Dinsel bakımdan Hıristiyanlıktan yana olsa da bildiğimiz mezheplerle tam olarak uyuşmaz; hele Katolik mezhebiyle hiç…
2. Bu organizasyon, -daha önce belirtildiği üzere- Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Avrupa'da yeniden kurulmasını, başına da soyu Merovenjler'e dayananlardan birinin geçmesini öngörür. Bu ise, yüzyıllar öncesine götürüldüğünde, İsraillilerin kovup kıyımdan geçirmiş olduğu, Tevrat'taki anlatımlara göre Kudüs'ün özgün sahipleri sayılan **Benjaminler**'e dayanır.

Arada hep bir parantez açarak başka konulara giriyoruz. Fakat bakın şu da çok önemli:

"Kudüs Fatihi" olarak da anılmış **Godefroi de Bouillon**'un, Birinci Haçlı Seferi'ne, diğerleri gibi Kudüs'ü Hıristiyanlığa kazandırmak için çıkmış olduğunu mu sanırsınız?

Resmî tarihte öyle yazılmıştır. Bu nedenle bazı ülkelerde dikilmiş heykelleri vardır ama hayır efendim, öyle değildir!... Onun amacı kendi öz yurdunu ele geçirmekti. Çünkü onun da soyu Merovenjler'e uzanıyordu ve Kudüs'ün asıl sahibi olduğuna inandırılmıştı.

Godefroi de Bouillon - Place Royale, Brüksel

3. Çağdaş Masonluğun ilk örgütü Londra Büyük Locası sayılır ama İngiliz Masonluğu, yeryüzünde Masonluğun tümünü temsil etmez. Günümüzdeki Masonluk, Fransa başta olmak üzere önce Kıta Avrupası'nda, sonra dünyanın diğer yerlerinde çok değişime uğramıştır. Başlangıçta Prieuré de Sion'un yol vermiş olduğu İngiliz Masonluğu da kısa sürede farklılaşmış, kendini o ilk ve özgün yoldan ayırıp İngilizleşmiş, öngörülmüş olan tarzda gelişememiş, Stuartist emellere bile yönelememiştir. Bu bir noksanlık değildir; öyle olması olağandır. 18. yüzyılda yani Çağdaş Masonluğun doğuşundan az sonra Prieuré de Sion, İngiltere'den çok Fransa'da oluşan **İskoç Masonluğu** kapsamında etkili olmuştur.

İlk Büyük Locanın Kurucuları

Tekrar edeceğiz ama önemli olduğu için öyle yapmakta yarar var:

Masonluğun resmî tarihinde, Londra Büyük Locası'nı 4 çok eski operatif mason locasının bir araya gelerek kurdukları yazılıdır.

Bu işe dikkatli bir gözle baktığımızda ise şöyle bir durum görüyoruz:

"4 çok eski operatif mason locası" değil, **"geçmişi bakımından tek bir operatif mason locası ile sırf bu amaçla kurulmuş olan üç operatif görünümlü ama spekülatif loca"**.

Hem o tek operatif mason locası da pek öyle o kadar çok "eski" değil; olsa olsa 40 yıllık bir geçmişi var. Londra'da çıkan dehşetli yangından sonra, 1675'te, St. Paul Katedrali'nin yeni baştan yapımı için kurulmuş. Katedral inşaatı 1708 yılında bitirilince meslekî misyonunu tamamlamış. Sonrasında varlığını sürdürdüğü kabul ediliyor ama işte o da sorgulanabilir.

Ya ötekiler?

Onların geçmişi ise ya belirsiz ya sözünü etmiş olduğumuz gibi… Kral George I İngiltere'ye gelip tahta çıktıktan sonra, 1715-1716 yıllarında yani Londra Büyük Locası'nın kuruluşundan az önce oluşturuldukları düşünülebilir. Kesin bir tarih yok. Sadece içlerinden birinin daha önce, 1712 yılında kurulmuş olduğu söyleniyor ama o da kesin değil.

Bu üç locanın üyeleri arasında daha önce "özgür mason" niteliğini taşıyan yani inşaatçılık mesleğinden herhangi biri de yoktu. (Aslında bu çok sert ve dayanaksız bir iddia oldu. Fakat aksini belgesiyle kanıtlayabilecek olan var mı acaba?)

Bu localarda Operatif Masonluğun öteden beri uygulanmış yöntem ve gelenekleri uyarınca "kabul edilmiş mason" niteliğini taşıyan kaç kişinin bulunduğu bile belirsiz. Pek az sayıda, ancak birkaç kişi olmaları olası. Diğerleri öyleymiş gibi gösterilmişti, zamanında yeterli süre (yedi yıl?) çıraklık yapmış, sonra kalfalığa geçmiş, böylece Saint Paul Locası'nın 1702 tarihli bildirgesi üzerine locada yönetici olma hakkını da elde etmiş, içlerinden kimisi de usta olmuş gibi…

Bu anlattıklarımız birer varsayım hatta baştan sona uyduruk sayılabilir.

Öyle olduğu yüzyıllardan bu yana benimsenegelmiş varsayımlarla değil, belgelenerek kanıtlanabilirse, evet, uyduruk olduğu kabul edilebilir.

Masonluğun öteden beri benimsenmiş resmî tarihçesine indirilmesine çalışılan çok sert bir darbe gibi görünebilir.

Evet öyle!… Doğrudur. O tarihsel bilgilerin yanlış olduğu, yüzyıllarca masonlar başta olmak üzere herkesin kandırıldığı ileri sürülmektedir.

Çünkü aksini ileri sürenlerin elinde hiçbir kanıt yok.

Var mı?

Hiç kimse o locaların "kabul edilmiş" olduğu söylenen üyelerinin geçmişine ilişkin doğru dürüst bir bilgi veremiyor.

Verilebiliyor mu?

Masonluğun tarihini anlatan kitaplarda öyle bir bilgi görünmüyor.

Elbette geçmişleri bilinen kişiler yok değil. Ancak birkaç istisna dışında bunların hangi locaya ne zaman kabul edildiğine dair hiçbir bilgi, hiçbir bir belge yok.

Var mı?

Masonluğun resmî tarihine göre, çok gizli olan birtakım belgeler varmış. Ancak 1718 yılında Londra Büyük Locası'nın merkez binasında çıkan bir yangında hepsi kül olup gitmiş.

Öyle bir yangının çıkmış olduğu doğru; bunu teyit eden başka belgeler de var. Fakat yanan belgeler arasında Londra Büyük Locası'nı kuranlara dair bilgilerin de bulunduğu sadece bir varsayım… Mişli geçmiş!

Kimileri bu yangının kasten çıkarıldığını yani kundaklama olduğunu ileri sürüyor.

O da olabilir, Londra Büyük Locası'nın kuruluşuna diş bileyen birilerinin örgütün binasını yaktırmış olmaları kanıtlanamamış olsa da bir olasılıktır ama kimileri bu kundaklamanın özellikle birtakım belgelerin yok edilmesi amacıyla yapıldığını ileri sürüyor ki işte bu pek olası değil. Sadece belge yok etmek amacıyla tüm bina ateşe verilir mi? Böyle yapılırsa, belgelerin yok olacağına nasıl garanti gözüyle bakılabilir?

Nitekim büyük loca kurulduktan sonra İngiltere'nin her yerinde Masonluk ile bağlantılı tüm bulunabilen, ulaşılabilen belgeler toplanmış. Hepsi o 1718 tarihli olayda yanarak yitirilmiş.

Bir mason, anılarında, daha sonra (1720'li yılların başlarında) bulunmuş bazı belgelerin de gözlerinin önünde şömineye atılarak yakıldığını anlatmış.

Neden böyle bir iş yaptıklarını bilemeyiz. Bu konuda yapılmış yorumlar var: Operatif Masonluğun gelenek ve yöntemlerine ilişkin bilgiler ile olan bağların koparılmasının öngörüldüğü söyleniyor. Açıkça ortaya konmuş değil ama perde arkasında böyle bir gizli niyet beslenmesi olasıdır. Londra Büyük Locası'nın yazılı kuralları, böyle bir olasılığı destekliyor.

Fakat sırf bu amaçla tüm binanın yakıldığını ileri sürmek hayli aşırı ve doğruluğunun kabul edilmesi zor bir iddia oluyor. Şu farklı doğuş öyküsündeki tezlerden çok daha zor…

***

Konumuz, Londra Büyük Locası'nın kurucuları…

Bu çok önemli bir olay…

Kurucuların, yetkililer tarafından imzalanmış bir tutanakla belgelenmiş olması beklenir.

Öyle bir belge yok.

Belki vardı ama yanmış; yok!

Dolayısıyla Londra Büyük Locası'nı o dört loca adına kuranların kimler olduğu belli değil. Herhangi bir yerde bildiğimiz tanınmış kişilerin adları Londra Büyük Locası'nın kurucuları arasında geçmiyor.

Bu bağlamda sadece ilk yıllarda büyük üstat olarak görevde bulunmuş kardeşlerin kimliklerine şöyle bir bakabiliyoruz.

Bir de James Anderson'un 1723 tarihli temel yasa kitapçığının sonunda verdiği, büyük nazırlar ile birlikte locaların o sıradaki üstat ve nazırlarını belirten bir liste var. (Bu listedeki ilginç noktalardan biri de iki yıl önce büyük üstat olan George Payne'in şimdi sıradan bir locanın üstadı oluşu.)

Bir de bütün bunlardan sonra o günleri yaşamış kimi masonların yazdıkları anılarında verdikleri bilgiler var. Onların da ne kadar doğru olduğu sorgulanabilirse de aralarında çelişki olmadığı sürece tek güvenilebilecek belgeler işte onlar.

Biz ise Londra Büyük Locası'nın kuruluşu sonrasında kimlikleri bilinen büyük üstatlara şöyle bir bakalım.

Bu kimlikler, o tarihteki kurucu masonların niteliklerini de yansıtır.

İlk Büyük Üstatlar

Londra Büyük Locası'nın birinci büyük üstadı **Anthony Sayer**…

Kuruluş sırasında hangi locanın üyesi olduğu belli ama Masonluğa ne zaman bir kabul edilmiş mason olarak alındığı, ne zaman kalfalığa geçtiği, locanın üstadı olup olmadığı belli değil.

Bireysel yaşamında daha önce nerede ne yapmakta olduğu bile belirsiz. Sadece Londralı bir beyefendi (gentleman) olduğuna değinilir, o kadar.

Açıkçası, göstermelik bir kişi…

Isaac Newton'un "Gentlemen's Club of Spalding" (Spalding Beyefendiler Kulübü) adlı bir yere sık sık gittiği bilinir. [Bu konuya "Masonluğun Kuruluşuyla Bağlantılı Olarak 17. Yüzyılda İngiltere Sahnesinde Olup Bitenler" başlıklı çalışmada özellikle değinilmiştir]

O tarihlerde Londra'da bunun gibi dernek ve kulüpler çok popüler. (Bunların uzantısı günümüzde bile var. Çoğu sadece erkekler ve sadece kadınlar için olmak üzere ayrı ayrı kulüpler…) Kim bilir, belki Anthony Sayer ile böyle bir kulüpte tanışılmış, dostluk kurulmuş ve sonra bir locaya üye olması sağlanıp hızla kalfalığa geçirilmiş, ardından büyük loca kurulunca büyük üstatlığa getirilmişti.

«Neden o?»

Bilinmez… Bir varsayım: Tanınmayan, dikkat çekmeyecek bir kişi olduğu için.

Bunun hangi gerekçeyle, nasıl olduğu Masonluğun resmî tarihinde hiçbir kitapta ya da bir araştırma çalışmasına ilişkin belgede yazılı değil…

Belki bir yerde vardır. Bulan olur da uyarırsa, burada gerekli düzeltme ile birlikte açıklamayı yapmak boynumuzun borcu olsun.

***

Dört locadan birinin üstadı olan **George Payne**, Londra Büyük Locası'nın 1718 yılında görevi devralan ikinci büyük üstadı…

Onun geçmişi, selefi kadar belirsiz değil; İngiliz hükümetinin maliye ile bağlantılı ileri gelenlerinden biri (bakan düzeyinde)... O tarihte henüz 33 yaşında olduğunu da belirtelim.

Ancak anlaşılan daha önce geleneksel inşaatçılık mesleğiyle hiçbir ilgisi yok. Bir "kabul edilmiş mason" olup olmadığı bilinmiyor... Geçmişine bakılırsa öyle olması için belirgin bir neden de görülemiyor. (Resmi bulunamadı.)

***

Üçüncü büyük üstat **Jean Théophile Désaguliers**…

İngilizce masonik yazında ilk adı "John" olarak da görülebilir.

17. yüzyılda Fransa'dan İngiltere'ye kaçmış olan Huguenot (Protestan) ailelerin birinden gelme... Mesleği bakımından mühendis ve deneysel felsefeci. Oxford'da Sir Isaac Newton'un asistanlığını yapmış.

1714 yılında Royal Society üyeliğine alınmış.

Daha önce operatif nitelikli bir locayla bağlantısı olup olmadığı belirsiz. Ancak Spekülatif Masonluğa her bakımdan çok önemli katkıları var. "Spekülatif Masonluğun Babası" olarak bile nitelenmiş. Daha önce bir "kabul edilmiş mason" olup olmadığı bilinmiyor.

***

Dördüncü büyük üstat yine **George Payne**… [Resmi bulunamadı.]

Londra Büyük Locası'nda çok önemli yapıp etmeleri var. Nitekim bu yüzden bir yıl aralıkla iki kez büyük üstatlığa seçilmiş.

Daha önce bu görevi yaparken ikinci yıl devam etmeyişinin gerekçesini soracak olursanız, bu kendi koymuş olduğu bir kuraldan ileri geliyor: Her loca üstadı gibi büyük üstat da bu görevi bir yıl için yürütüyor ve ikinci kez seçilemiyordu.

Bu aşamada, araya bir dönem girdikten sonra büyük üstatlığı yeniden alışıyla bağlantılı olarak şöyle bir yorum yapılabilir: İlk dönemi sırasında yapmaya giriştiklerini tamamlayamamıştı.

«Neydi bunlar?»

Çok basit... Zaten Masonluğun resmî tarihinde de yazılı…

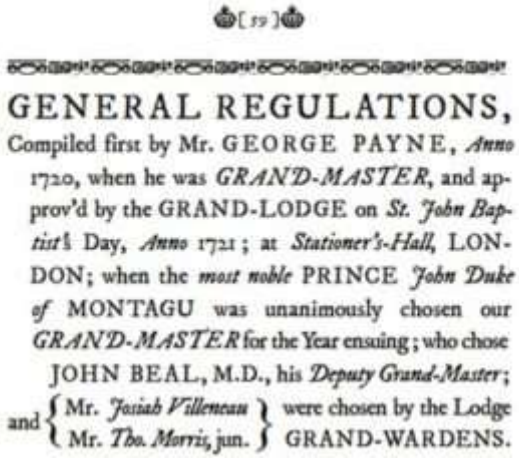
1- Operatif Masonluk döneminden kalma tüm belgelerin toplanması...

Yine bir yorum: George Payne, bu belgelerin toplanabilmesi bakımından devletteki gücünü kullanmış olabilir. Buna Christopher Wren'in bir katkısının olabileceği zayıf olasılık çünkü çok sonraları bulunmuş olan el yazmalarının locaların değil birtakım kişilerin elinde ya da umulmadık, akla gelmedik yerlerde saklandığı görülüyor. (O tarihte toplanabilmiş belgelerin büyük loca binasındaki yangında yitirildiğine değinilmişti. Sonra birtakım belgelerin şömineye atılarak yakıldığına dair bir iddia var ya; o da George Payne ikinci kez büyük üstat olduğu sırada.)

2- Örgütün kurallarının bir yasa çerçevesinde belirlenmesi…

George Payne, bunun gerçekleşmesi için çok uğraşmıştı. Ancak Londra Büyük Locası genel kurulunda bu konuda bir türlü yeterli çoğunluk oyuyla karara varılamıyordu. Fakat spekülatif nitelikli bu locaların çalışmalarının mutlaka bir düzene bağlanması, bunun yazılı olarak kayıt altına alınması da gerekiyordu. Aksi takdirde her loca başına buyruk olarak kendi uygun gördüğü yöntemleri uyguluyordu.

Bunun için George Payne, üzerinde uyuşmaya varıldıktan sonra yürürlüğe girmesi beklenen yasanın eki olmak fakat hemen yürürlüğe konmak üzere bir **"Genel Tüzük"** düzenlemiş, 1721 yılında bunu Londra Büyük Locası genel kurulunun onaylamasını sağlamıştı.

[59]

GENERAL REGULATIONS,
Compiled first by Mr. GEORGE PAYNE, *Anno* 1720, when he was *GRAND-MASTER*, and approv'd by the GRAND-LODGE on *St. John Baptist's* Day, *Anno* 1721; at *Stationer's-Hall*, LONDON; when the *most noble* PRINCE *John Duke of* MONTAGU was unanimously chosen our *GRAND-MASTER* for the Year ensuing; who chose JOHN BEAL, M.D., his *Deputy Grand-Master*; and { Mr. *Josiah Villeneau* / Mr. *Tho. Morris*, jun. } were chosen by the Lodge GRAND-WARDENS.

***

Beşinci büyük üstat olan **Montagu Dükü John**; o sıradaki tipik İngiliz aristokratlarından biri…

Royal Society üyesi de olmuş ama başka bilinen herhangi bir özelliği yok. Genç yaşta bu kuruma niçin alınmış olduğu da belli değil. Herhangi bir mason locasıyla bağlantısı olamaz.

Bu andan başlayarak aristokratların Masonluğa daha çok alındığını, hele büyük üstatlık gibi önemli bir göreve mutlaka bir soylunun getirilmesine özen gösterilmesine başlandığını görüyoruz.

(Bu olgu sadece Britanya'ya özgü değildir. 18. yüzyılda başta Fransa olmak üzere Kıta Avrupası'nda da geçerlidir. Avrupa'da Büyük Fransız Devrimi ertesinde örgütsel bakımdan yenilenmek zorunda kalan Masonlukta bu bağlamda değişim söz konusu olmuş, İngiltere'de ise bu gelenek günümüze kadar değişmeden sürmüştür.)

Montagu dükünden söz ettiğimizde öyle yaşlı başlı, kelli felli bir adam beklemeyin. Henüz 32 yaşında…

Masonluğa ne zaman, hangi locada girmiş?... Ne zaman kalfa olmuş?... Üstatlıkta bulunmuş mu?

Bunlar belli değil.

Masonlukta topu topu bir yıl süren serüveninden sonra, Karayipler'deki İngiliz dominyonlarından bazılarına vali olarak atanıp gitmiş.

Mantagu dükü hakkında önemli sayılabilecek bu bilgiler, o tarihlerde Londra Büyük Locası bakımından hiç de önemli değil. Belki Masonlukta hiçbir geçmişi yok bile. O bir soylu ve doğrudan büyük üstat olabilir. Anthony Sayer diye kimliği belirsiz bir Londralı beyefendi bile büyük üstat olabildiğine göre!...

«Bu ne biçim Masonluk?» demeyin.

Bu günümüzdeki Masonluğun tarihçesinde anlatılmayan, anlatılmasından özenle kaçınılmış bir sorgulama… Bu kurumun kökeninin öyle saygın bir geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatında olduğunu sanmayın. Kökeni, işte böyle saçma sapan bir kuruluşta. Bunun bir düzene girmesi daha sonraki tarihlerde…

***

Altıncı büyük üstat **Wharton Dükü Philip**....

Daha önce adına değinmiş olduğumuz politikacı Wharton Dükü Thomas'ın ele avuca sığmaz şımarık ve isyankâr oğlu.

Başlı başına bir "klinik vaka"…

Nasıl İngiltere'nin en çılgın kralı 8. Henry ise Masonluğun da en çılgın büyük üstadı işte bu sergüzeşt olsa gerek…

Ondan özellikle söz etmeliyiz.

Nitekim edeceğiz de fakat önce bir diğer konu var değinilmesi gereken…

Londra Büyük Locası'nın bu beş büyük üstadının yanı sıra büyük üstatlık yapmış olmasa bile adından söz edilmeden geçilemeyecek bir kişi var ki o da **James Anderson**…

İskoç asıllı bir Presbiteriyen din adamı…

Presbiteriyen olsa da 1710 yılı sonrasında Anglikan Saint Paul Katedrali'nin rahibi…

Hepsi o kadar.

Ancak sonraları Masonlukta adından en çok söz edilmiş kişi olup çıkmış. Bunun nedeni de elbette "Anderson Yasaları" ya da benzer bir nitelikle anılmış olan yasaları kaleme alan kişi oluşu…

Görülüyor ki Spekülatif Masonluğun Operatif Masonluktan dönüşmüş olduğuna ilişkin hiçbir emare yok.

Dolayısıyla Spekülatif Masonluk denilmiş olan günümüzün Masonluğu, Operatif Masonluğun yani geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının devamı niteliğini taşıyan bir kurum falan değil. Sadece sanki onun üzerine oturtulmuş ve öyleymiş gibi gösterilmesine çalışılmış olan bambaşka bir kurum. Zaten kuruluşundaki amacı da bambaşka.

«Böyle bambaşka amaçlı bir örgüt kurulmuş da kötü mü olmuş?»

Konuya günümüzdeki masonlar açısından bakılacak olursa, "Hayır! Hiç de değil. Aksine, çok iyi olmuş. Böylece dünya yüzünde günümüzdeki Masonluğun yolu açılmış."

Burada tek söylenilen, bu örgütün geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının devamı olduğunun ileri sürülmesinin yanlışlığı…

Bu işin içinde bir kötülük varsa, o da bu yanlışın üç yüz yıl boyunca zorla "doğru" diye tüm dünyaya yutturulmasına kalkışılmış olması.

Gerçeğin daha sağlam bir şekilde ortaya konulabilmesi için, Londra Büyük Locası'nın ilk yıllarındaki toplantı ve çalışmalarına ilişkin tutanaklara gereksinme var. Ancak ne yazık ki o tutanaklar da yok olmuş durumda.

«Niçin yok olmuş? Bir yangın daha mı çıkmış?»

Evet, bu da bir yangın sayılabilir ama bambaşka, mecazî anlamda bir yangın… Buna daha sonra Wharton Dükü Philip'in yapıp etmelerinden söz ettiğimizde değineceğiz.

Niçin "Büyük Loca"

Akla gelebilecek sorulardan biri de 1717 yılında Londra'da kurulmuş olan bu yeni örgüte niçin "büyük loca" denmiş olduğu...

Masonluk tarihinde buna da pek değinilmiyor çünkü o tarih çalışmaları yapıldığında "büyük loca" terimi artık Masonlukta bir kalıp haline gelmiş durumda… Başlangıçtaki olası niyetin irdelenmesine gerek görülmemiş.

Zaten bu irdeleme de ancak bir yorum olur. Tarihçiler ise yorum yapmaktan hoşlanmaz. Aslında yorum yaparlar yapmasına da yorumlarına gerçeğin aktarımı süsü verirler.

Günümüzde kullanageldiğimiz "büyük loca" terimi (İngilizcede "grand lodge", Fransızcada "grande loge", Almancada "Grossloge") yeter sayıda locanın bir araya gelerek oluşturduğu, federatif nitelikli bir mason örgütü anlamındadır. Aslında bu terim salt Masonluğa özgü değil; birtakım başka örgütler de kendilerine göre olmak üzere aynı anlamda kullanıyor.

Buna aynı zamanda "obediyans" da deniliyor ama statüsü bakımından "büyük loca" tarzındaki bir örgütlenmeye tam uymayan, farklı nitelikler taşıyan obediyanslar da var. Onların başında "büyük doğu" (İngilizcede "grand orient", Fransızcada "grande oriente", Almancada "Grossorient") denilen obediyans türü geliyor; o da yeryüzünde "büyük loca" kadar olmasa bile hayli yaygın…

Buradaki soru şöyle: Niçin kısaca *"Londra Locası"* değil de "Londra Büyük Locası"?

Yorum da şöyle: Londra'daki sıradan bir loca değil, Londra'nın BÜYÜK locası.

Nitekim kuruluşu sırasında bu adın alınmasındaki amaç da bu örgütün büyüklüğünü vurgulamak, operatif nitelikli diğer locaların tümüne oranla bir üstünlüğünün bulunduğunu ortaya koymaktı.

Büyük olunca da tüm diğer yani "küçük" locaların bu daha üstün nitelikli örgüte bağlanması, onun belirlediği yolda gitmesi öngörülüyordu.

Dolayısıyla, büyük locanın birtakım örgütsel düzen kuralları olmalıydı. Bunlar bir yandan inşaatçı küçük locaların geleneklerini izlemeli ama diğer yandan da büyük locanın kuruluş amacına uygun olmalıydı.

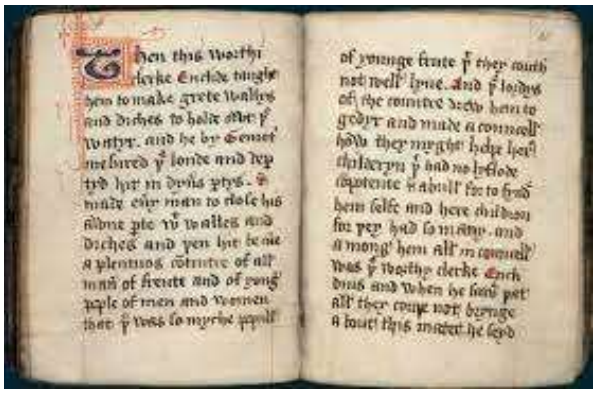
Nitekim bu bağlamda ilk adım, -daha önce de belirtilmiş olduğu üzere- İkinci Büyük Üstat George Payne tarafından atılmıştı.

***

Sonradan Operatif Masonluk olarak anılmış geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının bir kuralı uyarınca, mesleğe ilişkin hiçbir şeyin yazılı hale getirilmediğini biliyoruz.

Bunun öteden beri belirtilen gerekçesi, meslek sırlarının korunmasıdır. Haklı bir gerekçedir çünkü Ortaçağ ve biraz da sonrasının koşulları altında bu koruma, locaların ve masonların özgür varlığının korunmasını sağlar.

Ancak kesinlikle spekülatif nitelikli de olsa, bu geleneksel tutumun bir diğer gerekçesi de şöyle olabilir: O tarihlerde okuma-yazma bilenlerin sayısı pek azdı; buna masonlar da dahildi. Mesleğe ilişkin bilgiler görüp izlenerek, dinlenip bellenerek öğrenilirdi. Masonluğun günümüze kadar gelebilmiş eski elyazmalarından bazılarında, özellikle bunlardan en ünlüsü sayılan ve **"Regius"** diye anılan kitapta bu durum açıkça bellidir. Okumayı bilen birisinin okuması, diğerlerinin dinlemesi düşünülerek, her satırı vezin ve kafiyeli bir şiir tarzında yazılmıştır. Nitekim bundan ötürü, Londra'da British Museum kütüphanesindeki özelliği *"töresel bir şiir"* diye belirtilmiştir.

George Payne, İngiltere'de geleneksel yapıcılık mesleği ve zanaatı ile ilgili olmak üzere bulunabilecek tüm eski el yazması belgeleri toplatmaya girişirken, amacı, Londra Büyük Locası'na gerektiği ya da istendiği gibi, Operatif Masonluğun eski geleneklerine her bakımdan bağımlı olmayan bir karakter kazandırılmasıydı. Çünkü bu yeni kurum, yüzyıllardan beri süregelen önceki localar gibi "küçük" değil, "büyük" olacaktı.

Bu gerekçe uyarınca, çok sonraları bulunmuş 60 kadar el yazması bir yana dursun, toplanabilen belgelerin sayısı öyle pek çok değildi. Buna karşın, birtakım kaçak el yazmalarının var olduğu biliniyordu. Bunların bazılarını elde etmek pek zor olmamıştı. Bunun için George Payne, devlet erkinden de yararlanmıştı.

Ancak başka nerede ne vardı acaba?...

İşte o, yıllarca bilinemeden kaldı. Günümüzde "Masonluğun Eski El Yazmaları" olarak anılan belgeler çok daha sonraki tarihlerde bulundu. [Bu konu "Masonluğun En Eski Elyazmaları" başlıklı kitap kapsamında ayrıntılarıyla okunabilir.]

Bununla birlikte George Payne işi şansa bırakamazdı. Spekülatif nitelikli bu yeni kurumun aslında "yeni" olmadığı, zaten var olan mesleği daha güçlü bir şekilde devam ettirdiği ileri sürülüyordu. Yoksa buna izin alınamaz, elde edilebilmiş durum korunamazdı.

Bu korunmayı garantiye almak için de George Payne, Büyük Loca genel kuruluna onaylattırmış olduğu genel tüzüğün sonuna bir madde katmıştı: Madde 39…

Nedir bu Madde 39?

İşte bu günümüzdeki Masonluk açısından bile çok önemli.

Doğrudan özgün metinden yaptığımız çeviri şöyle:

"Her Yıllık Büyük Loca (Genel Kurul), bu eski Kardeşlik Kurumu'nun gerçek yararı için yeni tüzükler yapmak ya da bunları değiştirmek gücü ve otoritesine doğal olarak sahiptir; yeter ki eski LANDMARKLAR özenle korunsun ve böyle değişiklikler ile yeni tüzükler, Yıllık Büyük Şölenden önceki üçüncü çeyrek yıllık birleşime önerilmiş ve üzerinde uyuşmaya varılmış olsun. Bunlar, yazılı olarak en genç çırağın bile yemekten önce incelemesine sunulacak, onları bağımlı ve zorunlu tutmak için tüm kardeşlerin çoğunluğunun onayının ve uyumunun alınması kesinlikle gerekli tutulacaktır. Bu da yemekten ve yeni büyük üstadın göreve getirilmesinden sonra, bu tüzükler için Büyük Loca tarafından 1721'de Vaftizci Aziz Yahya'nın Günü'nde 150 kadar kardeşe önerilmiş olduğu gibi, resmen istenecektir."

Bu maddenin tamamı buradaki çalışmayı pek ilgilendirmiyor. Tek ilgi konusu, ilk tümcenin ortasındaki LANDMARKLAR terimi.

Böylece George Payne, bu yeni kurumun aslında eskinin devamı olduğunu göstermeye girişirken, Spekülatif Masonluğa, ne olduğu belirsiz, anlaşılmaz, üç yüzyıl boyunca doğru dürüst bir açıklamaya kavuşturulamamış, içinden çıkılamamış, altından kalkılamamış bir kavram yerleştirmiş oldu.

Landmark nedir?

Sözlük anlamı bakımından "bir arazinin belirgin işareti" olarak tanımlanır ama bir kurum açısından mecazî bir anlam taşır ve "herkesin uyması gereken kural" gibi bir olguyu yansıtır.

Masonlukta, ne olduğu doğru dürüst bilinmeyen bu kuralların **"değişmez ve değiştirilemez"** olduğu da ileri sürülmüştür.

Ne oldukları bilinmeyince, elbette değişmez ve değiştirilemez olurlar.

Tarihte bu kavram ile bağlantılı olmak üzere hiçbir kurumsal açıklama yapılmamıştır. 19. yüzyılda özellikle Amerikalı ünlü masonik araştırmacı yazarlardan kimileri bunları açıklamaya çalışmış ve kendi kafalarından birtakım listeler düzenlemişlerdir. Bunların arasındaki fark ve çelişkiler ise "Landmarklar" olarak nitelenen bu nesnelerin aslında bilinmezliklerini bir kez daha ortaya sermiştir.

Bunlar Masonlukta yaratılmış bir diğer kavram olan "Eski Yükümlülükler" ile de bağdaştırılmıştır. Nitekim Landmarkların yanı sıra "Eski Yükümlülükler" denilen şeyler üzerinde de birçok şey yazılmıştır. Açıklaması yapılamayan Landmarklar için, *"Her mason bunları zaten bilir."* tarzında ipe sapa gelmez laflar edildiği de olmuştur.

Yirminci yüzyıla gelindiğinde, tüm bunlar, Masonluğun dünya çapındaki tek otoritesi olduğunu ileri süren İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın benimsediği "temel ilkeler" ve başka mason kuruluşlarını düzenli olarak kabul edebilmek için ileri sürdüğü, ara sıra yenilediği ya da değiştirdiği **"Tanıma Koşuları"** (Conditions of Recognition) ile de bağdaştırılmıştır.

Ancak İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın bu kuralları, "Landmarklar" ile eş anlamlı değildir. Öyle olmadığı kendi kapsamında belirtilmiştir.

Uyumsuzluklar

Önce İngiliz Masonluğunda sonra onu izleyen Anglosakson Masonluğunda ileri sürülmüş, buna günümüzde bile devam edilen bir iddia var. Şöyle deniyor: "Spekülatif Masonlukta, Operatif Masonluğun eski gelenek ve yöntemleri hiç değiştirilmeksizin korunmuştur."

Bunun doğruluğu onaylanamaz; bu sadece bir iddiadır. Çağdaş Masonluğun doğduğu tarihte, bu kurumun yepyeni değil eskinin devamı olduğunu gösterebilmek için ortaya atılmış bir iddia.

Bunu, -yanlışlığına karşın- o günün koşullarını göz önünde tutarak hoşgörü ile karşılamak gerekiyor. Yoksa Londra Büyük Locası anında kapatılırdı.

Kuşkusuz bu iddianın günümüzde de sürdürülmesinin gerekçesi, Masonluğun köklü bir geçmişi bulunduğunun ortaya konulması çabasıdır.

Bu çaba, üç yüz yıllık tarihçe boyunca hep görülmüştür.

Bu üç yüz yıllık geçmiş yeterli görülememekte olsa gerek ki bu iddia hâlâ *"Spekülatif Masonluk Operatif Masonluğun biçimi değişmiş devamıdır."* denilerek tekrarlanmaktadır.

Günümüzdeki durum bir yana dursun; Londra Büyük Locası'nın kuruluşu sırasındaki örgütlenme ve çalışma tarzını inceleyerek bir karşılaştırma yapalım ve bakalım sahiden öyle mi?... Operatif Masonluğun gelenek ve yöntemleri, Spekülatif Masonlukta olduğu gibi korunmuş mu?

1) Operatif Masonlukta her loca bağımsızdı. Localardan oluşan büyük loca diye bir şey yoktu.

Londra Büyük Locası'nda localar merkezi yönetime bağlanmıştı. Bu localar üstatları ve yönetici kalfalarının katılımıyla büyük loca genel kurulunu oluştururdu. Artık bir obediyansa bağlanmışlardı; bağımsız değillerdi.

Bağımsız localar da vardı elbette… Ancak onlar eskiden olduğu gibi operatif yani meslekî niteliklerini sürdürüyor, bina inşaatı işleriyle ilgileniyorlardı.

Bu durum daha sonra İngiltere Büyük Locası adını alacak olan Londra Büyük Locası'nın hiç hoşuna gitmiyordu. Nitekim bundan ötürü daha sonraki yıllarda ülkedeki tüm önemli inşaat işlerini Büyük Loca'nın denetim ve gözetimi altına almaya, özellikle böyle binaların temel atma törenlerinin kendileri tarafından yapılması kuralının getirilmesine girişmişlerdi. (Ancak bu olgu Büyük Loca'nın doğuşundan hayli sonradır.)

2) Operatif Masonlukta bir çırak masonun kalfa olabilmesi için en az yedi yıl hizmet etmesi gerekirdi.

Londra Büyük Locası'nda bir çırak mason, birkaç ay içinde hatta çok daha kısa sürede bile kalfa olabiliyordu.

O yedi yıllık süre Spekülatif Masonlukta hiçbir zaman ve hiçbir yerde uygulanmadı.

3) Operatif Masonlukta bir kalfanın üstat olabilmesi için ya loca üstadının onayı ile ayrılıp yeni bir loca kurması ya da loca üstadının görevine devam edemeyecek durumda olması gerekirdi.

Londra Büyük Locası'nda bir kalfa yönetim görevini aldıktan bir yıl sonra üstat olabilirdi. Birkaç kalfa bir araya gelerek yeni bir loca kurar, içlerinden birini üstat olarak seçer, bu kuruluşu Büyük Loca onaylardı.

Sonradan Masonlukta üstatlık üçüncü derece olunca, Operatif Masonluğun bu geleneği sadece o mesleğin bir tarihsel anısı olarak kaldı. (Aslında bu da sonraki bir olgudur.)

4) Operatif Masonlukta loca üstadı, sağlığı elverdikçe ömür boyu görevini sürdürürdü.

Londra Büyük Locası'nda loca üstatları her yıl seçimle yenilenmekteydi. Bu yöntem Büyük Loca'da büyük üstat için de geçerli kılınmıştı.

5) Operatif Masonlukta mesleğin yasaları, yöntemleri ve kuralları her mason tarafından ezberlenirdi. Bunlar herhangi bir yere yazılmazdı. (Yazılmış olanları var elbette ama kural böyleydi.)

Londra Büyük Locası'nda ise Masonluğun yasaları ve kuralları yazılı ve basılı hale getirilmişti.

Günümüzde de yasalar, tüzükler, yönetmelikler, yöntemler, kurallar yazılı ve basılı olmalıdır. Böyle olmazsa bir obediyansın çerçevesinde düzen ve disiplin sağlanamaz çünkü her loca kendi uygun bulduğunu yürütmeye girişir ve böyle yapmakta haklı da sayılır.

***

Acaba bu beş örnek ileri sürülen tezi çürütmeye yetmez mi?

Aslında bu kadar değil; dahası da var.

Hele iş bir de bu kurumun amacına, çalışmanın niteliğine, yapılan işlere, yönetsel uygulamalara girerse, benzersizliklerin benzerliklerden çok daha fazla olduğu görülür.

Bütün bunların üzerine Operatif Masonlukta hiç olmayan düşünsel nitelikli ritüeller eklenir.

Masonluğun yasaları ve kurallarından söz edince, hiç kuşkusuz onu böyle bir tarihçe özeti kapsamında değil, apayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak incelemek gerekir. Dolayısıyla şimdi tarihçeye, şu daha önce sözünü etmiş olduğumuz mecazî anlamdaki "yangın" olayına gelelim.

Wharton Dükü Philip Olayı

Londra Büyük Locası'nın altıncı büyük üstadı olan Wharton Dükü Philip, gerek Masonluk tarihinde gerekse Çağdaş Masonlukta çok yerilir.

Büyük üstatlığından sonra İngiltere'de kısaca **"Gormogonlar"** diye anılan bir örgüt kurarak antimasonik nitelikli etkinlikler göstermiş olmasından ötürü ağır dillerle suçlanır.

Tüm bunlar, tutum ve eylemlerinin ardında kalan gerekçe göz ardı edilerek, konuya salt Masonluğun dar açısından bakılarak yapılır.

«Neler denir?»

Ne denmez ki!

- Büyük üstatlığa bir entrika çevirerek, kendinden önceki büyük üstat Montagu dükünü âdeta devirerek gelmiş ve gereğine uygun bir biçimde görevine getirilmeden makamına geçip oturmuş. Bunlar sonradan düzeltilmiş.
- Büyük üstatlığı döneminde, Büyük Loca'yı, kuralları ve gelenekleri umursamaksızın, keyfince yönetmeye girişmiş.
- Masonluğun anayasasının yürürlüğe konmasını ertelemiş; politik nitelikli birtakım özel isteklerde bulunmuş hatta büyük locaya tam anlamıyla bir politik çehre kazandırmak için uğraşmış.

- Süresi dolduğu halde büyük üstatlığı bırakmamakta diretmiş; bunu başaramayınca da Büyük Loca'nın kuruluşundan beri arşivlenmiş tüm belgelerini koltuğunun altına alarak çekip gitmiş.
- Ardından bir "mason"a yakışmayacak daha çok şeyler yapmış. Masonluk ile savaşmaya bile girişmiş.

Masonluk tarihinde yazılı olan bütün bunların hepsi başka bir açıdan da incelenince doğru oldukları görülüyor. Wharton Dükü Philip tüm bunları yapmış oluşundan ötürü empati yöntemiyle hoşgörülebilse de masonik açıdan savunulabilecek bir yanı yok.

Mecazi anlamda "yangın" deyiminin kullanılışı da bundan ötürü... Tüm belgeleri alıp götürmüş olduğu için Londra Büyük Locası'nın kuruluşu ve onu izleyen ilk 6 yıla ilişkin hiçbir kayıt yok. Sadece bunları yaşamış ve sonradan anlatmış olanların aktarması üzerine derlenmiş bilgiler var.

Bu da aslında birtakım yanılmaların, sansürlerin ya da değiştirmelerin olabileceği kuşkusunu getirir elbette ama tarihsel değerlendirmelerde nasıl özgün belge olmayınca kopyası onun yerini tutuyorsa, bu bağlamda da yapılabilecek bir şey yok.

***

Bütün bunların üzerine şu soruyu yönelteceksiniz: «Peki ama neden?»

Buna Masonluk Tarihi üzerine yazılmış kitaplarda pek değinilmemiş.

Çünkü Spekülatif Masonluğun doğuş aşamasında önemli bir yer tutmuş olan bir masonun, bir büyük üstadın, masonik açıdan böylesine sapkın hatta aşağılık işler yapmasının açıkça ortaya konulmasından sakınmak, büyük üstatlık makamının korunması istenmiş.

«Bu tutum, gerçeklerin saklanması gibi olmuyor mu?»

Evet, öyle oluyor. Fakat bazı gerçeklerin saklanması, göz ardı edilmesi, böylece unutulmasının sağlanmasında da yarar görülebilir.

Buna karşın burada biz bilinen bazı olayları özetleyelim…

***

Wharton Dükü Philip bir maceraperest, bir gösteriş meraklısı, bir serseri hatta çılgın bir anarşist…

1719 yılında Londra'da "Hell Fire" (Cehennem Ateşi) adı altında, her türlü herzenin yendiği bir kulüp kurmuş.

Bundan üç yıl sonra da gelip Londra Büyük Locası'nın büyük üstadı oluvermiş.

O tarihte henüz 24 yaşında.

«Bu iş nasıl olabiliyor?»

Gayet basit bir şekilde olabiliyor çünkü o bir soylu!

Ancak hepsi bu kadar değil.

Wharton Dükü Philip'in amacı Stuartların yeniden İngiltere tahtına sahip olması, Londra Büyük Locası'nın da doğrudan politikaya girerek bu hedefe yönelmesiydi. Masonluk Tarihinde işte bundan söz eden yok.

«Stuart yandaşı oluşunun gerekçesi neydi?»

Buna kesin bir yanıt verilemez; ancak yorum yapılabilir. Babası Wharton Dükü Thomas bir Stuart karşıtı. Philip'in derdi, babasına hemen her bakımdan karşı çıkarak kendisini kanıtlamak… Bu "her bakımdan"ın kapsamında siyaset de var.

Buna bakarak isterse İngiliz masonlar ile onlara inananlar, hâlâ Spekülatif Masonluğun tarihsel bakımdan ve bir süreç olarak Operatif Masonluğun devamı olduğunu, o dönemlerden kalma eski gelenek ve yöntemlerin hiç değiştirilmeden uygulanmasının sürdüğünü iddia edip dursun…

Wharton Dükü Philip'in, bırakın sonraki yapıp etmelerini, büyük üstatlığa gelişi bile başlı başına bir olaydır. Büyük üstatlığı nasıl bırakmak zorunda kalışı da…

Bunlar, Masonluğun resmî tarihinde de belirtilmiştir. Ancak sanki tarafsız gibi bir tutumla, açıklamasız ve yorumsuz…

«Wharton Dükü Philip'in bu girişimi Stuartların işine gelmez miydi?»

Londra Büyük Locası üyelerinin yani spekülatif masonların, davalarını benimseyerek çalışmaları elbette işlerine gelirdi. Fakat bunun apaçık değil, sezdirmeden yapılması gerekirdi. Yoksa Kral George Büyük Loca'yı hemen, anında kapatırdı. Bu nedenle Philip'in yapıp etmelerini Stuart yandaşları bile uygun bulmuyordu; tahtı işgâl eden Hanover hanedanı askerî nitelikli bir darbeyle indirilirse ne âlâ!.. Nitekim sonradan (1745 yılında) denendi de… Philip'in yaptığı çocukça hatta aptalca bir girişimdi, iş değil. Hiçbir yararı yok, zararı vardı.

***

Philip'in, tüm direnişine karşın büyük üstatlığı bırakmak zorunda kalınca ne yaptığını merak edebilirsiniz. Bu, Masonluk tarihinde de yazılıdır ama burada da kısaca söz edelim; hem zaten herkes Masonluk Tarihi'nin bu ayrıntılarını bilmeyebilir hem de bu ne de olsa doğuş öyküsünün sonrasındaki bir parça sayılır.

Soluğu dosdoğru Viyana'da alıp, İngiltere'de Stuartların lehine Habsburg hanedanından destek almaya kalkışmış. O tarihteki İmparator Karl AÜlbrech VII önce onu kabul etmek istememiş, sonra razı olmuş ama bir güzel de tepelemiş.

Philip'e göre İngiltere'deki Büyük Loca davaya ihanet etmiş, boşu boşuna "Masonculuk" oynamaya başlamış durumda.

Ona göre o kadarla da kalsa iyi… Büyük Loca Birleşik Krallık tahtının bir Alman hanedanın eline geçmesine göz yumuyor hatta resmen buna çanak tutuyor, Anglosaksonlaşma yolunu tutuyor yani vatanı satıyor. (!)

Ona göre bu kurumu hırpalamak hatta dağıtarak yıkmak gerekir ki asal amaç doğrultusundaki çalışmalara bir başka yoldan güç katılabilsin.

İşte bunun için İngiltere'ye dönünce antimasonik girişimlerde bulunmuş Bütün bunların üzerine kendince büyük üstatlığı elinden kaçırmış olduğu için hınçla dolu oluşu da eklenmiş.

***

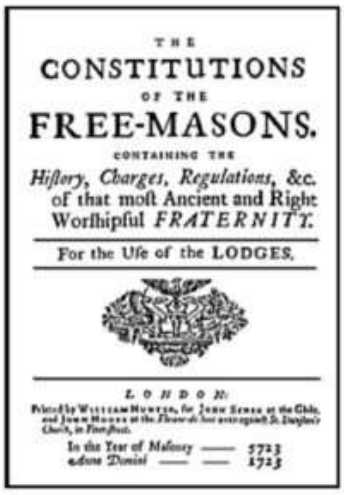
Prieuré de Sion yandaşları, Wharton Dükü Philip'in Stuartlar ile bağlantılı derdini paylaşıyordu hatta bu bağlamda çok daha istekli sayılırlardı ama onun gerek Büyük Loca'da gerekse özel olarak dışarıdaki yaşamında yaptıklarını onayladıkları söylenemez. Prieuré de Sion, kendi amacı doğrultusunda daha önlemli, daha özenli, belki daha ağır ama daha güvenli yürümek eğilimindeydi.

Zavallı Wharton Dükü Philip'in ise bütün bunlardan haberi bile yoktu. 1725 yılında Fransa'ya geçtiğinde orada kendisine "büyük üstat" denmesinden pek hoşlanmış, galiba büyük üstatlığı burada yürütebileceğini sanmıştı ama o bakımdan da hevesi kursağında kalmıştı çünkü Fransa'daki mason locaları başka birini büyük üstat olarak benimsemişti. Ona ise daha önce büyük üstatlık yapmış olduğu için öyle demişlerdi.

Bunun üzerine Philip, İspanya'ya koşarak İngiltere'ye karşı açılan deniz savaşına katılmıştı.

Sonrası konumuzun dışında ama 1731 yılında, henüz 33 yaşındayken yaşamını yitirdiğini belirterek, onunla ilgili anlatımlarımızı noktalamış olalım.

İngiltere'deki Çekişmeler

THE
CONSTITUTIONS
OF THE
FREE-MASONS.
CONTAINING THE
History, Charges, Regulations, &c.
of that most Ancient and Right
Worshipful *FRATERNITY.*
For the Use of the LODGES.
LONDON:
In the Year of Masonry —— 5723
Anno Domini —— —— 1723

Wharton Dükü Philip, kapsamını beğenmese de *"Sonradan gerektiğince düzeltiriz"* diye düşünerek Spekülatif Masonluğun ilk temel yasasını 1723 yılında onaylayıp yayımlanmasına izin vermişti.

İşin ilginç yanı şu ki bu temel yasa kitapçığının başında büyük üstat olarak Wharton dükünün değil, ondan önceki büyük üstat Montagu dükünün adı geçer. Çünkü çalışması daha önce bitirilmiş, genel kurulda onaylanmış ve basıma hazır hale getirilmişti.

Londra Büyük Locası kurulur kurulmaz yeni masonların ilk işlerinden biri Operatif Masonluk bakımından hâlâ geçerliğini koruyan ama çoğunun aslında öyle bile olmadığı "kabul edilmiş mason" unvanını bir yana itip, "özgür mason" (hürmason) unvanına sahip çıkmak oldu.

Bunun üzerine başta İngiltere'nin kuzeyindeki **York Locası** olmak üzere ülkede geleneksel inşaatçılık mesleğini sürdürmekte olan localar kızılca kıyameti kopardı. Bu işten genel olarak kabul edilmiş masonları sorumlu tuttular; onları nankörlükle, öte yandan bu meslekle hiçbir ilgisi olmayıp Londra Büyük Locası diye olmayacak bir isim alan bu örgüte üye olmak suretiyle yüzyıllar boyunca meslektaşlarının onurla taşıdığı sıfatı çalanları da hırsızlıkla suçladılar. Londra Büyük Locası ile hiçbir ilgisi olmayan kabul edilmiş masonları bile localarının üyeliğinden çıkardılar.

Ancak bu neye yarardı ki?

Operatif mason locaları kendi açılarından elbette haklı sayılırdı. Fakat bu haykırışlarına kulak asan çıkmadı. Karşılarındaki politik destekli güç ile başa çıkabilecek durumda değildiler.

Tek bir kozları kalmıştı: Londra Büyük Locası'nın 1723 tarihli temel yasasının "yükümlülükler" bölümünde yer alan ilk maddenin Hıristiyanlık ile çelişkili olduğunu ileri sürerek, bu örgütü Kilise'ye şikayet etmek.

Öyle yaptılar.

Anglikan Kilisesi bu yakınmayı ciddiye aldı. Üstelik yerinde buldu ve tarihte bugünkü Masonluk anlayışı uyarınca "antimasonik" sayılabilecek ikinci girişimi sergiledi. (Birincisi Wharton Dükü Philip'in yaptıklarıdır.)

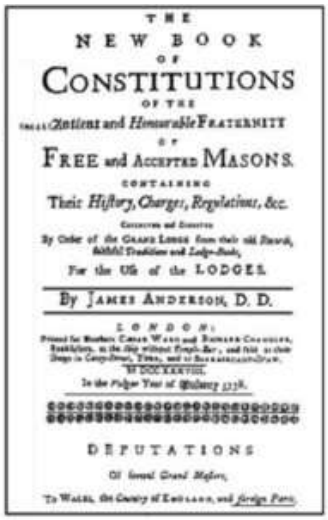
Londra Büyük Locası bunu Kilise'nin ruhani lideri durumundaki Kral George'a götürüp sorunu daha da büyütmedi çünkü bakarsınız bunun kendilerine daha çok zararı olurdu. Nitekim 1725 yılında **İngiltere Büyük Locası** adını aldıktan bir süre sonra, zaten tarihsel bölümü de onarım gerektiren yasanın bazı maddelerinin uyumluca değiştirilmesine yöneldiler.

Ne şiş yansın ne kebap!

***

Masonluğun 1723 tarihli özgün temel yasası, aslında doğru olmasa da birçok yerde **"Anderson Anayasası"** ya da buna benzer bir nitelikle fakat mutlaka Anderson'un adı geçerek anılır.

Bunun iki nedeni vardır.

THE
NEW BOOK
OF
CONSTITUTIONS
OF THE
Antient and Honourable FRATERNITY
OF
FREE and ACCEPTED MASONS.
CONTAINING
Their History, Charges, Regulations, &c.
For the Use of the LODGES.
By JAMES ANDERSON, D. D.
LONDON:
DEPUTATIONS

Birincisi, bu kitabın sonunda James Anderson'un kendi adının karşılığındaki bireysel nitelik alanına "bu kitabın yazarı" sözünü eklemiş olmasıdır.

İkincisi, bu temel yasanın aslında kurumsal olarak Masonluğun değil de özel olarak James Anderson'a mâl edilerek bireysel bir ürün olduğunu göstermek, böylece önemsizleştirilerek üstü kapalı bir şekilde kurumsal açıdan geçerli sayılamayacağını vurgulamaktır.

"Anderson Anayasası" diye bir yasadan söz edilecekse, aslında bu 1738 yılında yenilenen bir temel yasa niteliğiyle James Anderson'un da bunun yazarı olduğu kitabın kapağında belirtilerek yayımlanmış olandır.

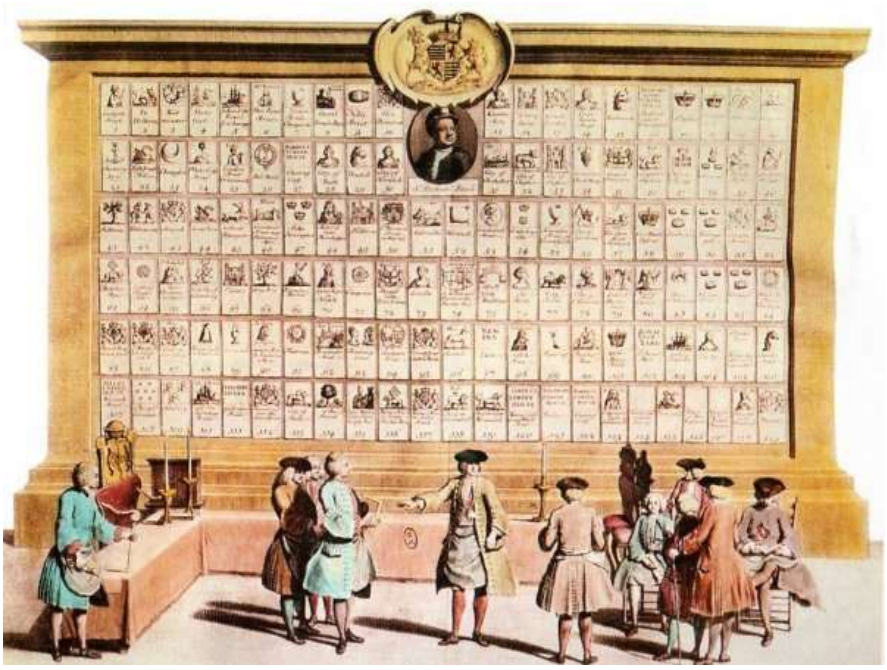
Londra Büyük Locası'nın gerek doğuş öncesi hazırlıkları sırasında gerek doğuş sonrasında Masonluğa alınacak kişilerin nitelikleri bakımından pek özen gösterilmemişti. Çünkü bir an önce kardeşlerin sayısı artırılmalıydı. Örgüt de yeni kurulacak localarla birlikte genişletilmeliydi.

Aşırı ölçüde seçici davranılamazdı.

Nitekim 1722 yılına gelindiğinde Londra Büyük Locası'na bağlı olarak çalışan locaların sayısının 20'ye ulaşmış olması bu hızlı sayısal gelişimin bir göstergesidir. (Bunun böyle olduğunu 1723 tarihli temel yasa kitapçığının sonundaki listede görüyoruz.)

Bu tempo, 1725 yılında Londra Büyük Locası'nın adının İngiltere Büyük Locası olarak değiştirilmesinden sonra daha da hızlandı.

***

İngiltere Büyük Locası'nın 1727 yılındaki localarını gösterir bir gravür

Sonuç

Çağdaş Masonluk işte böyle doğdu.

Bunların bir bölümü Masonluğun resmî tarihinde anlatılmış, bunu içeren kitaplarda yer almıştır ama onların kapsamında değinilmemiş şeyler de var.

Bu çalışmayla değinilmiş oldular.

Ancak tüm bunlar bireysel araştırmaların sonundaki bazı çıkarımlar… Oysa masonların birçoğu böyle düşünmeyebilir. Siz de mason olmasanız bile onlara katılmakta olabilirsiniz. Burada anlatılmış olanların çok yanlış, tutarsız, ön yargılı, dayanaksız hatta art niyetli uydurmacalar olduğunu söyleyebilirsiniz. Tıpkı bu çalışmada Masonluğun resmî tarihinin bu aşamasının anlatımı için «Bu bir İngiliz uydurmacasıdır.» denildiği gibi…

Objektif olarak anlaşılan o ki Masonluğun tarihini sadece bilinen masonik nitelikli tarih kitaplarından ve onların izinden giderek yazılıp "araştırma" olarak nitelenmiş makalelerden okuyarak öğrenmek yetmiyor. Bu insanı yanılgıya sürükleyebiliyor; nitekim sürüklüyor da…

Doğruyu öğrenmek istiyorsak, sadece masonların yazmış olduklarıyla yetinmemeliyiz; konuya bir şekilde değinen ya da ışık tutan başka kaynakları da incelemeliyiz.

Hiçbirine *"tam ve kesin doğru"* diye bağlanmamalı, her yazarın birtakım ön yargılarla gerçekleri saptırmış olabileceğini göz önünde tutmalıyız.